

Jukka Mikkonen

Älyvapaat viisaustieteilijät tragikomediasa

Nigel Rodgers & Mel Thompson, *Huonosti käyttäytyvät filosofit (Philosophers Behaving Badly, 2005)*.
Suomentanut Mikko Metsämäki. Gummerus/Ajatus Kirjat, Helsinki 2006. 268 s.

Historioitsija Nigel Rodgers ja tietokirjailija Mel Thompson tarkastelevat teoksessaan *Huonosti käyttäytyvät filosofit* kahdeksan merkittävän modernin filosofin huonoa elämää ja typeriä tekoja. ”Tasapuolisen epäileluun” käsittelyyn joutuvat Rousseau, Schopenhauer, Nietzsche, Russell, Wittgenstein, Heidegger, Sartre ja Foucault. Tutkimusaineiston rajaaminen on varmasti ollut vaikeaa, sillä kirjoittajat mainitsevat nuhteettomina viisauden rakastajina ainoastaan Zenon Kitonilaisen, Epikuroksen, Spinozan ja Kantin.

Johdannossaan tekijät antavat taiteilijoille luvan käyttäytyä ”hävyttömän huonosti” ilman, että nämä menettäisivät asemansa ”suurina taiteilijoina” (8). Kirjoittajat esittävät, että vaikka filosofien inhimilliset heikkoudet eivät ”automaattisesti heikennä heidän päättelynsä pätevyyttä” (8), on filosofeilta kuitenkin oikeutettua odottaa ”edes pientä pyrkimystä elää itse rakennettujen ideaalien mukaan” (9). Rodgersin ja Thompsonin 268-sivuinen sarja henkilöihin kohdistuvia argumentteja perustuu siis tilanteelliseen ironiaan: hyvästä elämästä saarnaava viisauden rakastaja elää huonoa elämää, johdonmukaisuuden asian tuntija toimii päättömästi.

Tehkää niin kuin minä sanon

Teoksen ensimmäinen huonosti käyttäytyvä filosofi on ”oidipuskompleksista kärsinyt gigolo” Rousseau. Kirjoittajien mukaan epätasa-arvoa arvostelleen, rikkaiden rahoilla mielellään eläneen Rousseauin ongelma oli, ettei tämä ”kyennyt eikä halunnut

tarkastella asioita älyllisesti” (42). Sentimentaalisen filosofin *Tunnustukset* tekijät määrittelevät ”ennennäkemättömäksi itsesäälikirjallisuuden mestariteokseksi” (15), *Uuden Héloïsen* kirjaksi, jonka merkityksen Rousseau ”ehkä jälkijättöisesti puolittain tajusi” (30). Rousseauin huonona käytöksenä kirjoittajat pitävät muun muassa ”elinikäistä viehtymystä masokismiin” (17) sekä – yllätys – omien lasten luovuttamista orpokotiin.

Schopenhauerin vioiksi Rodgers ja Thompson katsovat filosofin joustamattomuuden, itsekkyyden ja tavan kohdella muita ihmisiä. Tarpeelliseksi katsotaan kertoa, ettei ”ilkeä bodhisattva” ollut ”vain [...] ihmisvihaaja [...] vaan myös (sic) vertaansa vailla oleva naisvihaaja” (47). Sen sijaan Nietzschen kelvottomuutena kirjoittajat pitävät sitä, ettei hän puritaanisen kasvatuksensa takia pystynyt ylittämään ihmistä.

Muun muassa ”Likaisena Bertienä” tunnettu, ”emotionaalisesti miltei halvaantunut” (112) Russell sai kirjoittajien mukaan tiedemaailmassa aikaan vain Whiteheadin kanssa laatimansa *Principia Mathematican*. Loppuelämänsä filosofi käytti vaimojensa, rakastajattariensa, lastensa ja lastenlastensa rääkkämiseen. Rodgers ja Thompson kyseenalaistavat myös pasifisti-Russellin saavutukset viittamalla rauhan miehen 1940-luvulla esittämään vetoomukseen, jossa tämä vaati Yhdysvaltoja aloittamaan ennalta ehkäisevän ydinsodan Neuvostoliittoa vastaan.

Hiilihangolla filosofoineen Wittgensteinin neroutta kirjoittajat eivät lakkaa hämmästelemästä. Suunnat-

tomasta intelligenssistaan huolimatta Wittgenstein oli tekijöiden mukaan kuitenkin varsin huono ihminen. Kärsimätön egomaanikko käyttäytyi huonosti niitä kohtaan, jotka eivät ymmärtäneet hänen nerouttaan. Muun ajan hän suunnitteli itsemurhaa ”seksuaalisen ahdistuksensa” (152) ajamana. Eikä tässä vielä kaikki: Wittgensteinin ”maaninen solipsismi” tuo kirjoittajien mieleen ”erään toisen tunnetun itävaltalaisen” (174). Ja Hitlerin ja Wittgensteinin väliltä kirjoittajat yhtäläisyyksiä löytävätkin: karismaattisuus, kykenemättömyys tasaveroisiin suhteisiin, fanaattinen oppilaskunta, taipuvaisuus vihanpurkauksiin, asketismi, ja niin edelleen.

...älkääkään niin kuin minä teen

”Suhteiden ja politiikan maailmassa [filosofit] ovat naiiveja ja helposti johdateltavissa” (178), toteavat kirjoittajat päästessään käsiksi ”maalaisnatsi” Heideggeriin. Heideggerin suurimmaksi synniksi kirjoittajat lukevat sen, että – jälleen yllätys – akateeminen talonpoika ”tietoisesti tarjosi ajatuksiaan vallankumouksen käyttöön” (193) sekä ”yritti luoda filosofista legitimitteettiä äärimmäisen vastenmieliselle natsi-ideologialle” (192).

Sartren typerän toiminnan Rodgers ja Thompson jakavat yhtäältä tunteettomaan käytökseen yksityiselämässä ja toisaalta älyllisesti epärehelliseen poliittiseen toimintaan. Edelliseen he laskevat muun muassa Camus’n ”älyllisen kiusaamisen” (225), jälkimmäiseen neuvostoyhteiskunnan kritiikittömän ihannoinnin. Foucault’n kehnoutena (sic) kirjoit-

tajat pitävät yhtäläisesti homoseksuaalisuutta ja viehtymystä sadomasokismiin kuin alkoholin ja huumeiden (liika)käyttöä. Ajatusjärjestelmien historioitsijan suurimmaksi erheeksi he katsovat sen, että tämä Aidsistaan tietoisena kieltäytyi turvaseksistä.

Kirjoittajien mässäily esimerkiksi Sartren ja Schopenhauerin tempauksilla synnyttää kysymyksen, eivätkö mainitut filosofit kuitenkin käyttäytyneet oppiensä mukaisesti; eikö ”todellisen eksistentiaalisiin” tulisi juuri tupakoida välinpitämättömänä äitinsä ruumiinvalvojisissa? Kiihdyttävillä ja rauhoittavilla päihteillä essentiaansa säädellyt Sartre on eittämättä ”sartrelaisempi” kuin punaisesta *chaletista* ja omenatarhasta haaveileva keskiluokkainen Sartre olisi ollut.

Rodgers ja Thompson tarkoittavat ”huonolla käytöksellä” niin koomista habitusta kuin johdonmukaista vihamielistä käyttäytymistä. Välillä kirjoittajat hupailevat filosofien merkillisillä luonteenlaaduilla,

välillä hurskastelevat filosofien teoilla ja ”tekojen vaikutuksilla”, kuten Russellin lapsenlapsen polttoitsemurhalla. Hauskuutta tavoitellaan kieli poskessa laadituilla muka-psykoanalyttisilla tulkinnolla, joissa muun muassa Foucault’n masennuksen syynä on todennäköisesti ”pakonomaisten sadomasokististen seksuaalisten tarpeiden aiheuttama syyllisyys” (237). Hyvän maun rajoilla tasapainoillaan koko ajan; esimerkiksi Althusser päätyi psykiatrisen sairaalan suljetulle osastolla ”murhan vuoksi, ei sen johdosta, että [tämä] itsepintaisesti jatkoi marxilaisuuden parissa” (238). Jälkikirjoituksessaan tekijät kertovat pyrkineensä osoittamaan, että ”elämän omistaminen järjelle ei välttämättä johda järkevään elämään” (259). Viimeisillä sivuilla he palauttavat huonosti käyttäytyvien filosofien aatehistoriallisen merkityksen, ja toivovat lapsekkaasti näiden erheiden arvostamisen rohkaisevan lukijaa ajattelemaan itsensä filosofien ”tuolle puolen” (261).

Lopuksi

Rodgers ja Thompson käsittelevät järkiheittoja ajattelijoina elämä ja teokset -mallilla ja karsivat filosofien ajatuskuluista turhat kiemurat: esimerkiksi Nietzsche *Zarathustraa* voi yksinkertaisesti ”tulkita monin eri tavoin” (94), kun taas Foucault’n tiedon arkeologia tarkoittaa ”asiakirjojen tunnollista tutkimista” (243). Kirjoittajapari pakottaa filosofit teemaattiseen jatkumoon puhumaan väkisin samasta asiasta; mutkat vedetään suoriksi, eikä analogiain osuvuutta pohdita liikaa. Myös kääntäjä on tehnyt työnsä suurpiirteisesti. Lähtökieli kummittelee toistuvasti huolimattoman suomennoksen epäsuomalaisissa lauserakenteissa ja pilkutuksessa. Kuriositeettina mainittakoon, että nimille ”Ixion”, ”Alcibiades”, ”Virgilius”, ”Porfirius” ja ”Plotinus” on vakiintuneet suomalaisasut, joita on toivottavaa käyttää.